

Pam's
GUIAVAS
in Syrup

PESO NETO:
450 GRAMOS
MERMELADA DE FR

“Ek het niks” - minulla ei ole mitään

**Euroopan unionin
politiikan vaikutus
säilyketeollisuuden
naistyöntekijöihin
Etelä-Afrikassa**

Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen raporttisarja nro 32

Tutkimus ja teksti: Dr Judith Head
Cape Townin yliopiston Sosiologian laitos
e-mail: head@socsci.uct.ac.za

Suomenkielinen käännös: Päivi Paappanen

Kuvat: Linda Pithers

Suomen Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhteystoimikunta:

Yhteinen maailma uudelle vuosituhatlalle

Kepan raporttisarja nro 32

ISBN 951-8925-53-4

ISSN 1236-4797

Ulkoasu: Tuukka Rantala

Kirjapaino: Priima-Offset Ky 1999

KEPA

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS
SERVICECENTRALEN FÖR UTVECKLINGSSAMARBETE
SERVICE CENTRE FOR DEVELOPMENT COOPERATION

ADDRESS: Sömästen rantatie 25 FIN-00500 Helsinki

PHONE: +358 9 584 233 **FAX:** +358 9 584 23 200

INTERNET: www.kepa.fi **e-MAIL:** kepa@kepa.fi

*Kepan toimintaa tuetaan julkisin varoin
ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyö-
osaston kansalaisjärjestömäärärahoista*

Sisältö

Esipuhe	4
Sanasto	4
Johdanto	5
Tilanteen esittely	6
EU:n vapaakauppapolitiikka	6
EU:n politiikka hedelmä- ja vihannessäilykesektorilla	7
Säilyketeollisuus	7
Länsi-Kapmaalla	7
EU:n politiikan vaikutus	7
Sukupuolten välinen tasa-arvo ja hedelmäsäilyketeollisuus	8
Vaikutus naisiin	10
Riippumattomuutemme menettäminen	10
Velkaloukku	11
Vaikutus asumiseen	12
Vaikutus terveyteen	13
Vaikutus koulutukseen	14
Vaikutus turvattuun ravinnonsaantiin	14
Yhteiskunnallinen vaikutus	15
Johdopäätökset	18
Suosituksset	19

Kiitokset

Ensinnäkin haluamme kiittää Langeberg Foods Ltd:n entisiä työntekijöitä, jotka vaikeista olosuhteista huolimatta keskustelivat avoimesti nykyisistä ongelmistaan. Ei pidä aliarvioida rohkeutta, jota vaatii näiden ongelmien jakaminen ulkopuolisten kanssa sen lisäksi, että ne joutuu kohtaamaan joka päivä. Jotta emme lisääisi näiden sinnikkäiden naisten jo nyt kantamaa taakkaa, heidän nimensä on muutettu, kun he kertovat omat tarinansa. Olemme kiitollisia kaikille naisille, jotka kertoivat meille elämästään pitkään ja joskus kärsien.

Haastattelut tehtiin Paarlissa 21.–28. elokuuta 1998. Niiden teossa avusti Katie Martin ANC:n Paarliln vaalitoimistosta. Olemme hyvin kiitollisia rouva Martinille kaikesta hänen antamastaan avusta, joka ei rajoittunut pelkästään hänen työhönsä liittyviin asioihin. Haluaisimme kiittää myös rouva Kunjulwa Samia, joka avusti haastatteluissamme Mbekwenissa.

Muut haastateltavat olivat:

- herra Newman ja herra van Wyk Charleston Hill Secondary Schoolista
- sisaret Maggie Wilson ja Sarah Nero FAWU-klinikalta
- sisar Andrews, Paarliln tuberkuloosisairaalan johtaja
- Harlan Cloete, Franklin Huizies ja Andre Swartz Koinonian nuorisotalolta
- Bruce Kannemeyer, Paarliln kaupunginvaltuutettu
- herra Lambrechts Paarliln terveysosastolta
- Peter Grobler, Langeberg Foodsin toimitusjohtaja
- Willie Petersen, Langeberg Foodsin luottamusmiesten puheenjohtaja

Kiitämme heitä kaikkia.

Eryityisesti haluamme kiittää Terre de Hommesia (Saksa) siitä, että he hankkivat rahoituksen alkuperäiseen tutkimukseen ja valokuvaukseen.

Euroopan tutkimusvirasto antoi arvokasta toimitusapua ja avusti huomattavasti tämän kirjasen ensimmäisen osan sisällössä.

Esipuhe

Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannes-säilyketeollisuus on tällä hetkellä suurissa vaikeuksissa. Muutamien viime vuosien aikana se on työnnetty syrjään EU:n markkinoilta, sen kolmansien maiden markkinat ovat jäämässä EU:n vientituotteiden jalkoihin ja se joutuu yhä enenevässä määrin kilpailemaan EU:n tukea saavien EU-tuotteiden kanssa omilla markkinoillaan. Äskettäin yhdestä tehtaasta Paarlissa sanottiin irti 120 vakituista ja 3 000 osa-aikaista työntekijää. Näiden työntekijöiden enemmistö oli naisia, joille työpaikka merkitsi perheiden selviytymistä ja jonkin asteista taloudellista riippumattomuutta. Arvioidaan, että tehtaalle raaka-aineita tuottaneilla maataloilla menetettiin lisäksi 800 vakituista ja jopa 4 000 kausiluonteista työpaikkaa.

EU on sitoutunut taistelemaan köyhyyttä vastaan ja edistämään tasa-arvoa naisten ja miesten välillä. Maastrichtin sopimuksessa todetaan, että EU:n kehitysyhteistyön tulee edistää "kehitysmaiden kestävää taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä". Vuonna 1995 Euroopan neuvoston päätöslauselma muistutti siitä, että naisten ja miesten välisen epätasa-arvon vähentäminen on ratkaisevan tärkeää pitkäaikaisen kehityksen kannalta sekä myös yhteiskunnalliseen oi-

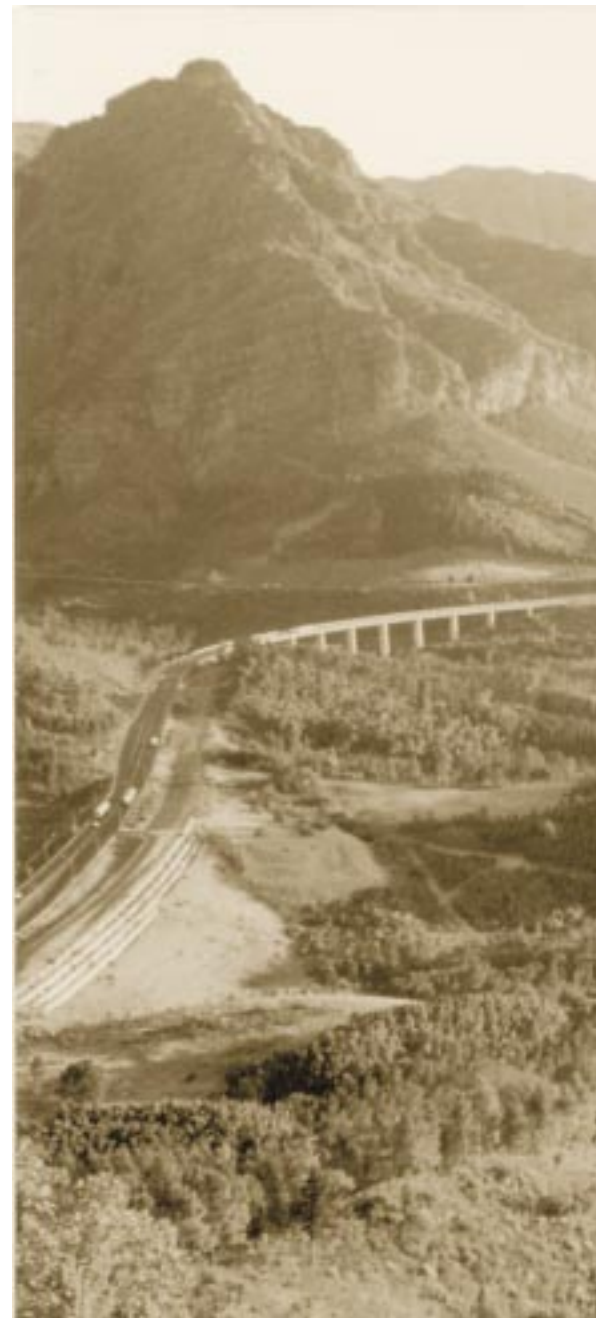
keudenmukaisuuteen liittyvänä kysymyksenä. Tämä toimintaperiaate ei päde ainoastaan kehitysavussa, vaan myös kaupassa ja muissa taloudellisissa suhteissa.

Tämä pieni kuvitettu kirjanen antaa selkeän kuvan siitä, miten EU:n maatalous- ja kauppapolitiikka vaikuttaa Etelä-Afrikan säilyketeollisuuden naistyöntekijöihin. Se tuo esiin tärkeitä kysymyksiä, jotka on ratkaistava, jos EU aikoo lunastaa lupauksensa ottaa sukupuolten tasa-arvo kattavasti huomioon kaikissa toimissaan. Tyttöjen ja naisten opetukseen, koulutukseen, luotonsaantiin ja muihin taloudellisiin resursseihin liittyvien mahdollisuuksien parantamiseen tähtäävien EU:n kehitysapuohjelmien lisäksi täytyy kehittää kauppasuhteita, jotka edistävät, tai eivät ainakaan heikennä, naisten työmahdollisuuksia.

Se, että EU painottaa vapaata kauppaa ja kahdenkeskisten vapaa-kauppajärjestelyjen luomista kehitysmaiden kanssa, ei EU:n yhteisen maatalouspolitiikan jatkuvien kilpailuvääristymien puitteissa mitä luultavimmin edistä naisten mahdollisuuksia saada ja toteuttaa täysiä ihmisoikeuksiaan tai poista köyhyyttä.

GLENYS KINNOCK
Euroopan parlamentin jäsen

Maalauksellisessa Paarlissa laaksossa työpaikat maataloudessa ja maataloustuotteiden jalostamisessa ovat nyt uhanalaisina.

Sanasto

American Swiss	Koruliikeketju
Beaeres	Televisio-, huonekalu- ja kodinkoneliikkeiden ketju
Braai	Grillaaminen (erittäin suosittua Etelä-Afrikassa)
Ecu	Euroopan yhteisöjen laskennallinen rahayksikkö
EU	Euroopan Unioni
FAWU	Food And Allied Workers Union (Elintarvike- ja lähialojen työntekijöiden liitto)
Foschini	Naistenvaatealiikkeiden ketju
GEIS	Yleinen vientikannustinjärjestelmä. Valtion tukijärjestelmä eteläafrikkalaisille tuottajille, jotka veivät tuotteitaan ulkomaille
Pick and Pay	Tavarataloketju
Rand	Etelä-Afrikan rahayksikkö (0,89 markkaa)
Spaza shop	Informaali sektori, rekisteröimätön kauppa tai koju
Spur	Pikaruokaravintoloiden ketju
WTO	Maailman kauppajärjestö

Johdanto

Paarlin pienessä maalaiskaupungissa asuu noin 145 000 ihmistä. Paarl sijaitsee 90 kilometrin päässä Kapkaupungista Bergjoen ja Paarlvuoren välissä olevalla 16 kilometriä leveällä tasaisella maa-kaistaleella. Tämä Länsi-Kapmaan alue tuottaa viiniä ja sesonkihedelmiä. Kaupunkia ympäröivien vuorten dramaattinen komemus, rinteillä ja laaksossa levittäytyvien viinitilojen hallittu kauneus ja Paarlin pääkadun upea uusklassinen eleganssi ovat jyrkkänä vastakohtana toiselle kovalle. Tuota kuvaa ovat Paarl East ja Mbekweni, joita Paarlin matkailuesitteissä ei näy. Näiden paikkojen nykykuva on nälkää, puutetta ja epätoivoa. Epätoivoa, jonka aihe-

uttaa työn ja toimeentulon menettäminen. Kun kävelee Paarl Eastin ja Mbekwenin kaduilla, voi nähdä EU:n epäjohdonmukaisen ja epäoikeudenmukaisen kauppapolitiikan aiheuttaman työttömyyden ihmiskasvot.

Kun kävelee näillä kaduilla, saatavata muutamia niistä naisista, jotka ovat menettäneet työpaikkansa.

He kertovat omin sanoin, mitä työpaikkojen menetys on merkinnyt ja merkitsee heille ja heidän perheilleen. Jos pysähtyy koululla, tapaa Charleston Hill Secondary Schoolin henkilökuntaa. Tätä koulua käyvät lapset Paarlin laakson köyhimmiltä alueilta. Henkilökunta kertoo koululaisten elämästä. Heidän väsymyksestään ja nälän riuduttamista kasvois-

taan. Heidän tulevaisuuden toiveistaan, joita varjostaa vanhempien epätoivo, nyt kun nämä on sanottu irti ilman paljoakaan toivoa uuden työpaikan löytämisestä.

Jos pysähtyy Koinonian nuorisotalolla, työntekijät voivat kertoa lisääntyvästä rikollisuudesta ja Kapkaupungin rikollisten jengien alaosastoista, jotka vetävät paikallisia nuoria puoleensa yhä enenevässä määrin. Jos on aikaa, voi jutella myös Food and Allied Workers Unionin (Elintarvike- ja lähialojen liiton) eli FAWU:n klinikan nunnien kanssa, jotka voivat kertoa köyhyyteen liittyvien sairauksien lisääntymisestä.

On mahdollista myös tavata tuberkuloosisairaalan johtaja, joka voi kertoa lisääntyvästä työtaa-

kastaan Etelä-Afrikan tuberkuloosipääkaupungissa.

Poistuessaan voi käydä katsomassa nopeasti leviäviä hökkeleitä ja majoja, jotka ovat ilmaantuneet kaupungin asuntojen viereen sen jälkeen, kun lokakuussa 1997 toteutettu Paarlilin säilyketeollisuuden rationalisointi 120 vakinaisen ja 3 000 kausiluonteisen työpaikan menettämisen.

Mutta mitä tekemistä tällä kaikella on EU:n kanssa? Mitä tekemistä tällä on sen kanssa, että EU on vahvasti sitoutunut ottamaan sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset kattavasti huomioon kaikessa kehitysyhteistyössään?

Tässä kuvitetussa kirjasessa tutkimme sitä, miten EU:n politiikka tuhoaa niiden naisten elämää, jotka yrittävät ansaita elantonsa Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuudessa.

Kerromme siitä, miten selkeä sitoutuminen sukupuolten tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin huomioon ottamiseen jää syrjään, kun periaate joutuu vastatusten EU:n

yhteisen maatalouspolitiikan etuoikeutettujen tuensaajien vakiintuneiden intressien kanssa.

Kerromme vapaasta kaupasta, jonka tarkoituksena on köyhien auttaminen, ja siitä, miten siltä viedään pohja EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan perustuvalla jatkuvalla protektionismilla, joka maksaa EU:n veronmaksajille 40 000 miljoonaa ecua vuodessa.

Kerromme ryhmästä naisia, joiden kova mutta kunniallinen elämä on muuttunut epätoivon ja puutteen täyttämäksi elossa oloksi, jonka paranemisesta on vain hyvin vähän toivoa.

Tarkastelemme sitä, miten voitaisiin lähestyä sekä säilyketeollisuuteen liittyvää spesifistä ongelmaa että yleisempää haastetta siitä, miten käsitellä ja ottaa huomioon EU:n politiikan vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon vapaakauppa-alueilla.

Irtisanomiset lisäävät köyhyyttä ja yhteiskunnallisia paineita Paarlilin köyhillä alueilla.

Tilanteen esittely

EU:n vapaakauppapolitiikka

EU esittää tällä hetkellä vapaakauppapaneuvottelujen saattamista päätökseen useiden kehitysmaiden, myös Etelä-Afrikan kanssa. EU:ssa vapaakauppa-alueiden perustaminen nähdään EU:n kehityskauppolitiikan jatkeena. Uskotaan, että vapaakauppa-alueet EU:n kanssa lisäävät sijoittajien luottavaisuutta edistäessään kilpailua ja yhdistäessään vapaakauppaan poliittisia uudistuksia. Sijoittajat reagoivat siten perustamalla kokonaan uusia teollisuudenaloja kehitysyhteistyökumppanimaahan käyttääkseen hyväkseen avautuneita mahdollisuuksia käydä kauppaa maailman suurimman ja kehittyneimmän kaupparyhmittymän, EU:n, kanssa. Ajatellaan, että kun kehitysmaat yhdistetään EU:n valtaviin markkinoihin, niille avautuu uusia kasvun ja kehityksen mahdollisuuksia, jotka auttavat vähentämään köyhyyttä ja johtavat tavallisten ihmisten elintason jatkuvaan paranemiseen kehitysmaissa, mukaan lukien Etelä-Afrikassa.

EU:lla on kuitenkin sisäisiä vaikeuksia vapaakauppa-ajatustensa laaja-alaisessa edistämiseksi. EU itse noudattaa yhteistä maatalouspolitiikkaa, jonka jatkuvuus on tällä hetkellä riippuvainen säädelystä kaupasta. EU:lle maataloustuotteet edustavat melko pientä osaa EU:n ulkopuolisesta kaupasta, mutta monille eteläisen Afrikan maille maataloussektorilla luodut kauppasuhteet ovat elintärkeitä. Tämä johtuu useista syistä. Ensinnäkin maatalous on tärkeä työllistäjä. Jopa Etelä-Afrikassa, joka on alueen teollisesti kehittynein talous, maatalous työllistää noin 13 % työvoimasta. Toiseksi maatalous on huomattava osa kansantuloa. Sen osuus vaihtelee 6 prosentista 70 prosenttiin. Lisäksi monissa eteläisen Afri-

Koska maatalous on eteläisessä Afrikassa niin tärkeää, vapaakauppa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan vääristämissä puitteissa luo vakavia ongelmia.

Maatalouden osuus SADC*-taloudessa

	%-osuus työvoimasta	%-osuus kotim. bruttokansantuotteesta
Angola	69	9
Botswana	48	4
Lesotho	40	6
Malawi	87	26
Mauritius	ei saatavana	9
Mosambik	83	70
Etelä-Afrikka	13	5
Swazimaa	71	39
Tansania	84	56
Zambia	75	14
Zimbabwe	68	10

* SADC = Eteläisen Afrikan maiden alueellinen yhteistyöjärjestö; Seychellien ja Kongon kansantasavallan lukuja ei ollut saatavana

Lähde: Liite A, SAMFED-esitys, Brysseli 15/10/98

EU:n politiikka vaikuttaa voimakkaasti hedelmien viljelyyn, pakkaamiseen ja jalostamiseen Paarlilin laaksossa.

kan maissa maatalous tuottaa raaka-ainetta useille teollisuuden aloille, jotka luovat lisää työllisyyttä ja kasvattavat osaltaan kotimaista bruttokansantuotetta.

Monet eteläisen Afrikan maiden tuotteet sisältyvät EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan, joka monin vakavin tavoin vääristää kilpailua ja mahdollisesti horjuttaa eteläisen Afrikan talouksien asemaa niille

elintärkeillä markkina-alueilla. Vaikka Etelä-Afrikassa maataloussektori ei olekaan yhtä tärkeä – mistä johtuu sen vähäinen 5 %-n osuus kotimaisesta bruttokansantuotteesta – kuin monissa muissa alueen maissa, on se silti keskeisessä asemassa eräissä osissa maata. Tämän lisäksi vapaakauppa-alueosopimuksesta, jota EU tällä hetkellä yrittää saada aikaan Etelä-Afrikan

kanssa, näyttää yhä enenevässä määrin olevan tulossa malli EU:n tuleville kauppasuhteille niiden 70 kehitysmaan kanssa, joiden kanssa EU solmi Lomé'n sopimuksen.

Tätä taustaa vasten Etelä-Afrikan kokemus kehitettäessä uutta pohjaa kauppasuhteille EU:n kanssa antaa mitä luultavimmin tärkeitä opetuksia muille Afrikan maille niiden alkaessa neuvotella uusista kauppajärjestelyistä.

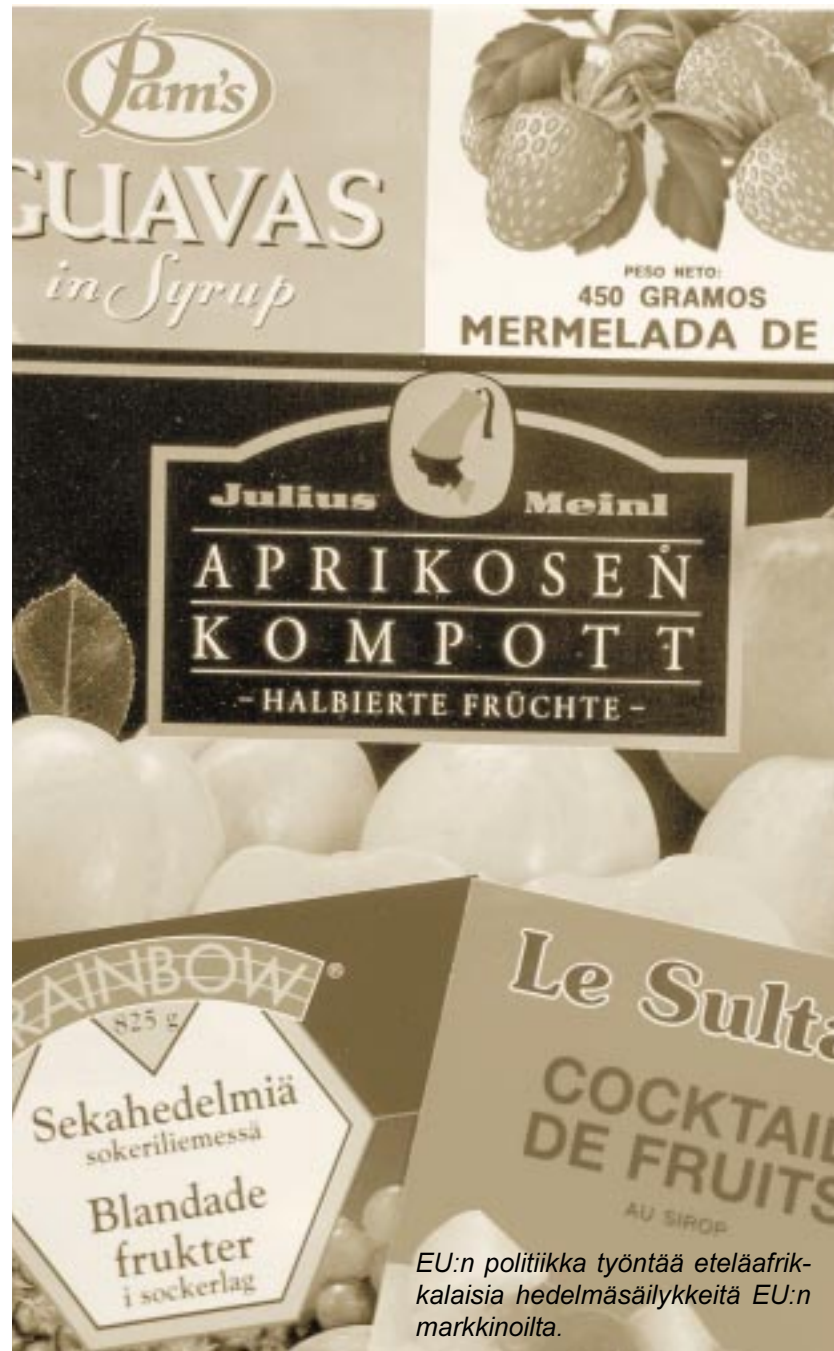
Yksi tärkeä opetus liittyy vapaa-kaupan todelliseen merkitykseen säädelyssä kaupassa, jota EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ylläpitäminen vaatii. Säädely kauppa tarjoaa EU:n maanviljelijöille tuotestaan huomattavasti maailmanmarkkinahintoja korkeammat hinnat.

EU:n säädely kauppapolitiikka maataloussektorilla luo tilanteen, jossa EU:n täytyy säilykehedelmiä ja vihannesteollisuudessa pitää yllä korkeita suojatulleja ja laajoja julkisilla varoilla rahoitettuja tukiohjelmia hedelmien tuottajille ja jalostusyhtiöille. Nämä laajat tukiohjelmat ja niihin liittyvät korkeat suojatullit vaarantavat vakavasti EU:n sitoutumisen vapaaseen kauppaan. Tämän lisäksi ne vääristävät pahasti markkinat, joilla muiden säilykehedelmien ja -vihannesten tuottajien täytyy kilpailla.

Lyhyesti sanottuna EU:n politiikka hedelmien ja vihannesten säilöntäsektorilla on tällä hetkellä ristiriidassa sen julistaman vapaaseen kauppaan sitoutumisen kanssa. Itse asiassa, kun muistetaan tämän politiikan vääristävät vaikutukset, se on ristiriidassa myös sen kanssa, että EU on julistanut päämääräkseen vähentää köyhyyttä kehitysmaissa ja parantaa naisten asemaa.

EU:n politiikka hedelmä- ja vihannessäilykesektorilla

Hedelmä- ja vihannessäilykesektorilla EU:lla on useita julkisilla varoilla rahoitettuja tukiohjelmia. Näihin kuuluu suorita tukimaksuja hedelmä- ja vihanneseviljelijöille, viljelijöille maksettavan vähimmäishinnan ylläpitäminen sekä laaja ja-

KUINKA EU:N POLITIikka TOIMII KÄYTÄNNÖSSÄ

Nimellisesti EU:n tuki hedelmä- ja säilöntäteollisuudelle (sen jalostus- ja markkinointituki) on tarkoitettu vain tasoittamaan erotusta maailmanmarkkinahintojen ja EU:n sisäisten hintojen välillä. Viimeksimainitut määrittää yhteisen maatalouspolitiikan puitteissa määritelty viljelijöille maksettava vähimmäishinta.

Viime aikaiset raportit ovat kuitenkin viitanneet siihen, että EU:n avustushjelmissä tapahtuu systemaattista vilppiä¹. On väitetty, että juuri tämä järjestelmän systemaattinen hyväksikäyttö on mahdollistanut sen, että kreikkalaiset säilykevalmistajat voivat myydä tuotteitaan hinnoilla, jotka ovat poikkeuksetta alhaisempia kuin heidän eurooppalaisten ja kansainvälisten kilpailijoidensa hinnat. Tämä systemaattinen yhteispeli ja manipulaatio ovat mahdollistaneet sen, että kreikkalaiset persikka-säilykkeiden valmistajat ovat saavuttaneet johtavan aseman eurooppalaisilla ja ulkomaisilla markkinoilla. Nämä väärinkäytökset sekä pyrkimys ylikompensoida EU:n tuottajia jalostus- ja markkinointituen avulla – eikä suinkaan vapaa ja rehti kilpailu – ovat suistamassa Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuutta kriisiin.

lostus- ja markkinointituki hedelmä- ja vihannestuotteille. Kaikkiin EU käyttää joka vuosi yli 650 miljoonaa ecua hedelmä- ja vihannessektorin avustuksiin.

Kaikki EU:n hedelmä- ja vihannestuotanto ei kuulu yhteisen maatalouspolitiikan piiriin. Itse asiassa siihen sisältyy vain rajoitettu ryhmä tuotteita. Kuitenkin yli 50 % kaikesta hedelmä- ja vihannessektorin tuesta annetaan **jalostus- ja markkinointitukena**.

EU:n monilla alasektoreilla ylläpitämästä (maailmanmarkkinahintaa korkeammasta) **viljelijöille maksettavasta vähimmäishinnasta** johtuen EU joutuu pitämään yllä korkeita tuontituloja monille hedelmä- ja vihannestuotteille.

Kaiken kaikkiaan EU:n hedelmä- ja vihannessektoripolitiikalla on ollut useita vakavia seurauksia muille hedelmä- ja vihannessäilykkeiden tuottajille. Markkinat, joita nämä muut tuottajat haluavat palvella, ovat vääristyneet vakavasti.

Viime vuosina eteläafrikkalainen hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuus on huomannut, että:

- sitä työnnetään yhä enenevässä määrin syrjään EU:n markkinoilta
- se menettää kolmansien maiden markkinoita EU:n vientituotteille
- se joutuu yhä enenevässä määrin kilpailemaan EU:n maataloustukea saavien tuontituotteiden kanssa oman maansa markkinoilla.

Tämä on luonut Etelä-Afrikan säilyketeollisuuteen kriisi-ilmapiiirin.

Säilyketeollisuus Länsi-Kapmaalla

Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuus on käytännössä yhtä kuin neljä sesonkihedelmiä

Läntisellä Kapmaalla työvoimavaltaiten viljelykasvien EU-markkinoiden menettämisen työllisyysvaiikutukset ovat vakavia.

säilömiseen keskittynyttä tehdasta Länsi-Kapmaalla, kaksi ananassäilyketehdasta East Londonissa sekä erilaisia vihannuksia ja muita tuotteita säilöviä tehtaita ympäri maata.

Yksin sesonkihedelmiä säilöntäteollisuus antaa työpaikan noin 11 000 ihmiselle suoraan ja 32 000 ihmiselle välillisesti. Se on keskeisessä taloudellisessa asemassa tietyillä Länsi-Kapmaan alueilla, kuten esimerkiksi Ashtonissa, jossa hedelmä- ja vihannessäilykkeiden valmistaminen on koko kaupungin olemassaolon syy. Vaikka Paarlissa alueella elinkeinorakenne onkin hieman monipuolisempi kuin Ashtonissa, Langeberg Foods -hedelmä- ja vihannessäilyketehdas oli silti kaupungin suurin työnantaja lokakuuhun 1997 saakka.

Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuus on lähettänyt tuotteitaan maailmanmarkkinoille vuosikymmeniä, ja se onnistui luomaan erittäin vahvasti vientiin suuntautuneen teollisuuden kauan ennen kuin Etelä-Afrikan valtio esitteli yleisen vientikannustinjärjestelmänsä (GEIS:in). Vuoden 1997 alkupuolella toteutettu urauurtava tutkimus vahvisti, että eteläafrikkalaisen

säilyketeollisuuden tuotantoprosessit olivat kilpailukykyisiä maailmanmarkkinoilla. Itse asiassa arvioitiin, että Etelä-Afrikan tuotanto on tällä hetkellä 10 % kannattavampaa kuin kreikkalainen tuotanto, joka on valloittanut hedelmä- ja vihannessäilykemarkkinoiden pääsektorit.

Sesonkihedelmiä säilövät tehtaat vievät 90 % tuotannostaan ulkomaille. Noin 50 % hedelmä- ja vihannessäilykkeiden viennistä suuntautuu Euroopan unioniin, 18 % Japaniin ja 13 % USA:han. EU:n markkinoiden merkitys vaihtelee kuitenkin tuotteen ja tuottajien mukaan. Vuonna 1996 nämä vientituotteet toivat Etelä-Afrikalle ulkomaan valuuttaa 720 miljoonan randin arvosta.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana EU:n tukijärjestelmät kreikkalaisille, italialaisille ja espanjalaisille säilykkeiden tuottajille, epäsuotuisat valuuttakurssien muutokset, pitkäaikaiset markkinamuutokset ja muut tekijät ovat kuitenkin luoneet painetta Etelä-Afrikan hedelmä- ja vihannessäilyketeollisuudessa siinä määrin, että vain taloudellisimmat ja tehokkaimmat tuottajat ovat selvinneet. Nyt nämäkin ovat uhanalaisia.

**EU:n tuontitullien poistaminen eteläafrikkalaisilta
vientihedelmäsäilykkeiltä auttaisi säilyttämään työpaikkoja Länsi-Kapmaalla**

GEIS:IN LOPETTAMISEN JA EU:N SUOJATULLIEN SÄILYTTÄMISEN VAIKUTUKSET

	Sesonkihedelmien viennin tuki		
	1994	1998 (todellinen)	1998 (arvio GEIS:in kanssa)
MILJOONAA RANDIA			
Nettomyynti	143,0	188,0	188,0
GEIS	23,0	-	30,0
Muut tuet	1,0	2,5	1,5
Tuki yhteensä	24,0	2,5	31,5
EU:n tullit	29,0	34,0	34,0
Tukien/EU:n suojatullien lopullinen vaikutus	+5,0	+31,5	+2,5

* GEIS:in (yleisen vientikannustinjärjestelmän) lopettamisen ja EU:n suojatullien säilyttämisen lopullinen vaikutus on ollut eteläafrikkalaisen tuotannon kilpailuaseman heikkeneminen 17 %:lla.

EU:n politiikan vaikutus

Vuonna 1997 Etelä-Afrikan hallitus lopetti yleisen vientikannustinjärjestelmän (GEIS:in) Maailmankauppajärjestön (WTO:n) määräämien velvoitteiden takia. Hedelmä-säilykesektorilla tämä järjestelmä oli osapuilleen korvannut EU:n 10,7%–23 % suuruisten tuontitullien eteläafrikkalaisille säilykkeiden tuottajille aiheuttaman kilpailuhaitan.

Näiden tullimaksujen ylläpitäminen (huolimatta siitä, miten puheissa korostetaan vapaata kauppaa) sekä EU:n tukijärjestelmät, jotka ylikompensoivat eurooppalaisille säilykkeidentuottajille viljelijöiden vähimmäishintajärjestelmän hintoja kohottavat vaikutukset, työntävät nyt eteläafrikkalaisia säilykehedelmiä pois Euroopan markkinoilta. Tämän lisäksi EU:n tukiohjelmien luomat vääristymät hedelmäsektorilla auttavat eurooppalaisia hedelmäsäilykkeiden tuottajia valloittamaan eteläafrikkalaisten perinteisiä markkinoita Japanissa ja USA:ssa. Eteläafrikkalaiset hedelmäsäilykkeiden valmistajat joutuvat kohtaamaan yhä kiivaampaa ”kilpailua” EU:n taholta myös Brasiliaan ja Argentiinaan luomillaan uusilla markkinoilla.

Kaiken kaikkiaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan soveltamisen

eri vaikutukset ovat vakava uhka tämän teollisuudenhaaran tulevaisuudelle. Työpaikat ovat jo vähentyneet säilyketeollisuuden lisäksi myös maataloussektorilla ja säilyketehtaille välineitä tuottavilla teollisuudenaloilla.

Vuonna 1997 käsiteltyjen pehmeämaltoisten hedelmien määrä putosi 30 prosentilla: 58 000 tonnista 43 000 tonniin persikoita. Samana vuonna Langeberg Foods ilmoitti, että se lopettaisi hedelmäsäilykkeiden valmistamisen Paarlinsa tehtaassa. Sesonkihedelmien säilöntä (paljon vähäisemmässä määrin) keskitettäisiin Ashtonin. Paarlinsa tehtaan tuotantoa on nyt supistettu ja siitä on tullut yritys, joka keskittyy tuottamaan ympärivuotisia hedelmä- ja vihannestuotteita paikallisille markkinoille. Tästä on kuitenkin seurannut 120 vakituisen ja 3 000 tilapäisen työpaikan menettäminen. Arvioiden mukaan toiset 800 vakinaista ja jopa 4 000 kausiluonteista työpaikkaa menetettiin maatiloilla, jotka tuottivat tehtaalle raaka-aineita.

Sukupuolten välinen tasa-arvo ja hedelmäsäilyketeollisuus

Tämän raportin toisessa osassa tarkastellaan lyhyesti sitä, mitä EU:n epäoikeudenmukaisesta kilpailusta

johtuvat irtisanomiset Paarlinsa tehtaalla merkitsevät inhimillisessä mittakaavassa. Siinä keskitytään säilyketeollisuuden naistyöläisiin, sillä naiset muodostavat ylivoimaisen enemmistön Etelä-Afrikan säilyketeollisuuden työntekijöistä.

Hedelmäsäilyketeollisuus on myös yksi niistä teollisuudenhaaroista, jotka ovat vahvasti riippuvaisia EU:n ja Etelä-Afrikan välisen vapaakauppa-alueuuvottelujen tuloksesta. Se, miten säilykehedelämäkauppaa käsitellään EU:n ja Etelä-Afrikan välisessä vapaakauppa-sopimuksessa, vaikuttaa huomattavasti naiseen niissä Länsi-Kapmaan kaupungeissa, jotka ovat vahvasti riippuvaisia säilyketeollisuudesta.

Tätä taustaa vasten tulisi huomioida, että EU on useissa lausunnoissaan (EU:n neuvoston päätöslauselma sukupuolten tasa-arvoon liittyvien kysymysten sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön sekä Lomé’n sopimuksen – jonka viimeisin allekirjoittaja Etelä-Afrikka on – neuvottelujen ohjeisto) painottanut sukupuolten tasa-arvoon liittyvien kysymysten kattavaa huomioonottamista. Tämä tarkoittaa huolehtimista siitä, että sukupuolten välisen tasa-arvon ulottuvuus otetaan huomioon kaikkien EU:n toimintaperiaatteiden muovaamisessa ja täytäntöönpanossa, siis myös EU:n kauppapolitiikassa.

Persikkasäilykelinjan sulkeminen Paarlissa on vaikuttanut voimakkaasti naisiin, jotka muodostavat työvoiman enemmistön.

Näiden lausuntojen nojalla voisi odottaa, että uusista kauppasopimuksista neuvotellessaan EU kiinnittäisi erityistä huomiota kauppasopimusten toteuttamiseen sellaisilla aloilla, jotka vaikuttavat voimakkaasti toisena osapuolena olevan maan naisiin. Näitä ovat esimerkiksi sellaiset teollisuudenalat, joilla naiset muodostavat työvoiman suuren enemmistön. Tähän mennessä näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

EU ei suinkaan ole käsitellyt erityisen myönteisesti hedelmäsäilykeksessorilla luotuja kauppasuhteita sen tähden, että tuo sektori on tärkeä naisten työllistäjä. Sen sijaan EU on lähestynyt erityisen laskelmoivasti tämän sektorin kauppasopimuksia sen tähden, että EU:lle on keskeistä yhteisen maatalouspolitiikan "yhtenäisyyden" säilyttäminen kaikissa kauppaneuvotteluissa.

Syyskuussa 1998 käydylle 21. neuvottelukierrokselle asti EU pysyi järkkymättömästi kannassaan, jonka mukaan se ei antaisi mitään merkittäviä tullihelpotuksia eteläafrikkalaisille hedelmäsäilykkeille. Tämän lisäksi EU on koko neuvottelujen ajan jatkuvasti kieltäytynyt käsittelemästä kysymystä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukiohjelmien kauppaa vääristävistä vaikutuksista, joiden takia Etelä-Afrikka menettää hedelmäsäilykemarkkinoita muualla maailmassa.

Tämä tuskin on johdonmukaista, kun muistetaan, että EU:lla on Maastrichtin sopimuksen nojalla velvoite taata muilla alueilla noudattamiensa toimintaperiaatteiden sekä kehitysmaapolitiikassa määriteltyjen päämäärien yhteensopivuus. Yhtä epäjohdonmukaista se on ajatellen EU:n ministerineuvoston sitoumusta tarkastella sukupuolten tasa-arvoon liittyviä vaikutuksia "kaikkien kehityspolitiikkojen suunnittelussa ja toteuttamisessa".

Itse asiassa kauppasopimus, joka solmittiin naisten työllisyysmahdollisuuksien kannalta tällä hetkellä tärkeiden sektoreiden kanssa (joista hedelmäsäilyketeollisuus on vain

yksi esimerkki), tuskin tulee edistämään sukupuolten välisen epätasa-arvon vähenemistä.

Kuten tästä kirjasesta käy ilmi, EU:n julkilausumissaan esittämien päämäärien ja ruohonjuuritason todellisuuden välillä on melkoinen kuilu. EU:n nykyisellä politiikalla on katastrofaalinen vaikutus naispuolisten tehdastyöläisten ja heidän perheidensä elämään. Koska naisten työllistymismahdollisuudet keskittyvät maatalouteen ja maataloustuotteita jalostavaan teollisuuteen ja koska EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vääristää kauppaa, todellisuena vaarana on se, että EU:n nykyinen periaate neuvotella EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia vapaakauppa-alueita johtaa siihen, että naiset kautta Afrikan joutuvat suhteettoman suurella määrällä kantamaan kyseisen politiikan toteuttamisesta aiheutuvien järjestelyjen taakan.

Tästä tapaustutkimuksesta selviää, että EU:n uusi vapaakauppa-aluepolitiikka ei luo kasvua ja kehitystä, josta naiset hyötyisivät, vaan päinvastoin luultavasti johtaa siihen, että naiset joutuvat kantamaan valtavan lisätaakan, kun paikalliset taloudet ja yhteiskunnat joutuvat mukautumaan epäoikeudenmukaisiin lähtökohtiin, joilla ne liitetään maailmantalouteen.

Tämän seuraukset, työttömyys ja siihen liittyvä kurjuus, ovat kaikki näkyviä ja kouraantuntuvia tämän päivän Paarlissa.

EU:N MINISTERINEUVOSTON PÄÄTÖSLAUSELMASSA JOULU-KUULTA 1995 TODETAAAN:

"Neuvosto tunnustaa, että nykyisen sukupuolten eriarvoisuuden poistaminen on ratkaiseva kysymys kehitysyhteistyössä avun tehokkuuden ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta, koska naiset ovat yhtä välttämättömiä yhteistyökumppaneita kuin miehet Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 130 u artiklan mukaisen kehitysyhteistyön tavoitteiden saavuttamisessa."

"- Sukupuolten roolien makro-, väli- ja mikrotason analyysi olisi liitettävä kaikkien kehityspolitiikkojen ja -toimien suunnitteluun, valmisteluun ja toteutukseen sekä niiden seurantaan ja arviointiin.

- lujitettava taloudellista itsenäistymistä ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia käyttäjä ja valvoa taloudellisia resursseja."

"Kaikkien kehityspolitiikkojen muotoilussa olisi selkeästi otettava huomioon sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset tiedostavan kehitysyhteistyön yleiset periaatteet. Erityisesti makrotalouspolitiikoissa kuten esimerkiksi rakenteellisissa muutoksissa olisi otettava asianmukaisesti huomioon mikro- ja välitason analyysin tulokset sekä naisten ja miesten roolien keskinäinen riippuvuus tuotannossa sekä inhimillisten voimavarojen luomisessa ja ylläpitämisessä."

Vaikutus naisiin

Riippumattomuutemme menettäminen

Langeborgin säilyketehtaan nais-työntekijät, jotka työskentelivät säilöntäliukuhihnoilla viidestä kuuteen kuukautta vuodessa ja joutuivat selviämään siitä saamallaan rahalla koko vuoden, kehittivät lujia ystävyyssiteitä ja riippumattomuudentunnetta. Tätä riippumattomuudentunnetta pidettiin arvossa, sillä se antoi naisille mahdollisuuksia, jotka muuten olisivat olleet heidän ulottumattomissaan. Irtisanomisten ensimmäinen uhri oli juuri tuo riippumattomuudentunne.

Rekisteröidyssä formaalin sektorin työpaikassa työskentelevät vakituiset työntekijät suorittavat työttömyysvakuutusrahastoon maksuja ja saavat sieltä sitten korvausta tietyn aikaa, jos heidät irtisanotaan. Suurin osa Langeberg Foodsin Paarlin tehtaasta irtisanotuista naisista oli kuitenkin "tilapäistyöntekijöitä". "Tilapäisiksi" määritellyillä työteki-joillä ei ole oikeutta saada erorahaa.

Työttömyys missä päin maailmaa tahansa voi olla todella ahdistava kokemus, mutta sellaisissa maissa, joissa ei ole minkäänlaista sosiaaliturvajärjestelmää tai joissa järjestelmän kattavuus on rajoitettu, työn loppuminen saattaa olla täydellinen katastrofi. Sitä se on Paarlin säilyketehtaan naistyöntekijöille. Hyvin yksinkertaisesti sanottuna: kun rahat loppuvat, ei ole minkäänlaista turvaverkostoa.

Kun naistyöläiset menettävät työpaikkansa, heistä tulee riippuvaisia miehistään, perheistään tai ystävistään.

Tästä seuraa suunnaton itsenäisyyden menettämisen tunne. "Olen tottunut siihen, että minulla on aina omaa rahaa... Tämä on todella vaikeaa", kertoi Lydia. "Eniten [työstä] kaipaen sitä, että saatoin ostaa tavaroita itselleni. Menetin riippumattomuuteni", sanoi Charmine. Samaa tunnetta toistivat kaikki äskettäin irtisanotut naistyöntekijät.

Lydia huomauttaa, että työttömyyden takia hän on nyt riippuvaisempi aviomiehestään. Lydian ansaitsema palkka oli hänen omaa

rahaansa. Ennen hän osti sillä vaatteita. Nyt hän ei yksinkertaisesti pysty ostamaan mitä haluaa. Vaikka hänen aviomiehensä ei valitakaan, Lydia ei pidä siitä, että on riippuvainen miehestään.

Kenelläkään naisista ei enää ole varaa hankkia asioita, jotka ennen toivat iloa heidän elämäänsä. Heillä ei ole enää varaa käydä kuntosalilla, tanssimassa tai elokuvissa, järjestää braai- eli grillijuhlia ystävien kanssa tai syödä silloin tällöin Spur-ravintolassa. Heidän seuraelämänsä vähenee ja ystäväpiirinsä pienenee, sillä heillä ei enää ole tarpeeksi rahaa harrastaa asioita ystävien kanssa.

Kuten Charmine huomauttaa: "Kaipaen sitä, että saatoin ostaa tavaroita itselleni. Olen menettänyt riippumattomuuteni. Lapseni ei saa tavaroita, joita haluan antaa hänelle. En voi käydä ulkona. En voi käydä tanssimassa. En voi käydä braaijuhliissa, sillä minulla ei ole rahaa lihaan."

"TILAPÄISTYÖN" MERKITYS

Monet säilyketehtaan liukuhihnoille palkatuista tilapäistyöntekijöistä olivat itseasiassa olleet vuosikausia töissä käytännössä katsoen jatkuvasti. Tehtaan johto oli kuitenkin järjestänyt heidän työskentelynsä niin, että pystyi kiertämään työvoimalakia, joka takaa vakinaisille työntekijöille tiettyjä oikeuksia.

Naistyöntekijöitä pidettiin töissä seitsemän kuukautta ja kolme viikkoa ja irtisanottiin sitten. Viikon kuluttua, kun kahdeksan kuukauden jakso oli kulunut loppuun, heidät otettiin jälleen töihin seitsemäksi kuukaudeksi ja kolmeksi viikoksi. Tämä työllistämismalli merkitsi sitä, että työnantaja vältti työttömyysvakuutusrahaston maksujen suorittamisen. Tämä puolestaan merkitsi sitä, että kun naiset irtisanottiin, taloudelliset vaikutukset olivat erityisen voimakkaita.

Betsiellä on samantapaisia ajatuksia. *“En voi käydä elokuvissa. En voi ostaa uusia vaatteita itselleni ja pojalle. En voi enää käydä ulkona ystäväieni kanssa, sillä minulla ei ole rahaa.”*

Jopa kirkossa käymisestä, joka antaa hengellistä lohdutusta monille ihmisille Paarlín köyhillä alueella, tulee ongelma. Irena sanoo, että hän ei nykyään käy paljoa kirkossa, koska hänellä ei kauniita vaatteita.

Ei olekaan yllättävää, että massennus on nopeasti lisääntymässä entisten säilyketehtaan työntekijöiden joukossa, kun kasvavaan yhteiskunnalliseen eristymiseen yhdistyvät pahenevat jännitteet perhepiirissä.

Velkaloukku

Huolimatta vaikeista olosuhteista, joissa jopa työssä käyvät ihmiset Paarl Eastissa ja Mbekwenissa elävät, työpaikka formaalilla sektorilla merkitsi sitä, että ihmiset saivat luottoa. Tavaratalojen ja erikoisliikeketjujen tarjoama luotto on yleensä ainoa tapa, jolla työväenluokkaiset ihmiset pystyvät tekemään suuria hankintoja, esimerkiksi ostamaan huonekaluja. Tätä luotonsaannin mahdollisuutta pidetään yhtenä vakituisen työpaikan saamisen pääasiallisista eduista.

Kuten Susan sanoo, vakinaisen työpaikan saaminen: *“antoi elämäni turvallisuutta. Pystyin ostamaan luotolla. Pystyin maksamaan äitini vuokran ja sähkön.”* Itse asiassa suurin osa tavaroista Paarl Eastissa ja Mbekwenissa ostetaan luotolla, sillä rahaa on aina vähän. Tämä ei ollut suuri ongelma naisille silloin, kun heillä vielä oli töitä. He pystyivät selviytymään taloudellisesti ja rakentamaan itselleen kohtuullisen elämän. Sen jälkeen kun kaupungin pääasiallinen työnantaja vähensi työvoimaa, velasta on kuitenkin tullut suuri ongelma näille entisille säilyketehtaan työntekijöille. Käytännöllisesti katsoen kaikilla irtisanotuilla naisilla on velkoja, pääasiassa osamaksusopimusten takia.

Vaikka irtisanotut naiset auttavat toisiaan, velka on nyt ankara huolenaihe heille kaikille.

LYDIAN TARINA

Lydia on 26-vuotias. Hän on kotoisin Franschoekista. Hän meni Paarlín hedelmäsäilyketehtaan tilapäistyöntekijäksi heti ylioppilaaksi päästyään. Matka Franschoekista Paarlíin kestää 20 minuuttia taksilla. Lydia irtisanottiin marraskuussa 1997, sen jälkeen kun hän oli työskennellyt vakinaisena työntekijänä vuoden. Lydia palkattiin tilapäiseksi toimistovirkailijaksi, mutta irtisanottiin aina ennen työvuoden loppua, jotta hän ei olisi ollut oikeutettu vakituisen työntekijän etuihin.

Lydia on naimisissa. Hänen miehensä omistaa taksin ja ajaa sitä Franschoekin ja Paarlín välillä. Lydia ja hänen miehensä elävät Lydian äidin asunnon palvelijahuoneessa. He eivät maksa vuokraa, mutta maksavat 100 randia kuussa sähköstä. Kuten useimmat työtoverinsa, Lydiakin osti huonekalunsa osamaksukaupalla.

Työpaikan menettäminen on vaikuttanut Lydian siten, että hän on nyt riippuvaisempi aviomiehestään. Hän ei voi ostaa mitä haluaa. Mies ei valita eikä Lydialla ole ongelmia äitinsä kanssa. Lydian tilanne on hieman erilainen kuin muiden naisten, sillä hänen aviomiehensä ansaitsee hyvin. Lydian terveys ei ole kärsinyt irtisanomisen takia. Hänen ansaitsemansa palkka oli kuitenkin hänen omaa rahaansa. Hän ei pidä siitä, että on riippuvainen miehestään.

CHARMAINEN TARINA

Charmaine on 26-vuotias. Hänellä on 2-vuotias poika. Hän oli säilyketehtaassa töissä viisi vuotta, joista neljä vuotta tilapäistyöntekijänä. Kun hänet irtisanottiin, hän sai kahden viikon palkan ja sitten 2 100 randia eläkekassasta. Tehtaassa hän sai palkkaa 404 randia viiden päivän työviikosta.

Charmaine asuu miehensä kanssa sisarensa autotallissa. Hän maksaa vuokraa 250 randia kuussa. Sähkö sisältyy vuokraan. Hänen miehensä ansaitsee 1 500 randia kuussa. Beares ottaa siitä 530 randia kuussa (sängyn, jne. osamaksuina). Amerikan Swiss ottaa 300 ja Foschini 105 randia. Velan lyhennyksiin menee melkein kaksi kolmasosaa Charmainen miehen palkasta. Ruoka on ongelma. Charmainen vanhemmat auttavat. Joskus hänen sisarensa auttaa.

Charmainella on ikävä töitä.

“Kaipaan sitä, että saatoin ostaa tavaroita itselleni. Olen menettänyt riippumattomuuteni. Lapseni ei saa tavaroita, joita haluan antaa hänelle. En voi käydä ulkona. En voi käydä tanssimassa. En voi käydä braajuhlissa, sillä minulla ei ole rahaa lihaan. Joskus jätämme huonekalujen osamaksun väliin ja ostamme ruokaa, ja joskus maksamme huonekaluista ja jätämme ruoan väliin. Perhe auttaa meitä. Syömme vähemmän... Mutta yleisesti ottaen pärjäämme.”

Charmaine kiusaa se, että tavaratalot peräävät häneltä erääntyvien laskujen maksuja. *“Maksan jonkin verran, mutta he vain soittelevat. Ja velkani kasvavat korkojen takia.”*

SALINAN TARINA

Salina oli töissä Langebergilla yhdeksän vuotta. Hänet vakinaistettiin viime vuonna. Mitään eläkejärjestelyä ei ollut. Hänelle vain maksettiin palkkaa. Salinan osaston naiset sanottiin irti yhden päivän varoitusajalla. Työläisille kerrottiin torstaina, että he lopettaisivat työt perjantaina. Salina on huolissaan vuokrasta. Se on 49,80 randia kuussa, mutta hän ei pysty maksamaan sitä. Maksamatta olevien vuokrien kokonaissumma on kasvamassa. Tällä hetkellä hänellä on 1 500 randin edestä maksamattomia vuokria.

Nyt hänen miehensä, joka oli varaston- ja laadunvalvoja Pick and Payssa, on myös sanottu irti. Salina selittää, että käytännössä ihmiset näkevät nälkää. He kulkevat kolkuttelemassa oville ja pyytämässä sokeria, leipää ja teepussia.

“Lapset; se on sydäntä särkevää”

Salinalla on 20-vuotias poika, joka on Langebergilla tilapäistyöntekijänä. Hänellä on yhä töitä. Salina itse uskoo saavansa työpaikan.

“Kokemukseni, ylpeyteni ja älyni tähden. Olen kova työntekijä. Ja minulla on sisua.”

Hän haluaisi aloittaa oman yrityksen. Hän on aiemmin myynyt broilereita, grillipaketteja, kanankauloja ja -maksoja, vesimelonin ja inkiväärin paloja. Mutta hänellä ei ole sokeria hedelmien säilömiseen. Jos hänellä olisi sokeria, hän voisi tehdä ruokaa ja myydä sitä “spaza shopissa” (rekisteröimättömässä kojussa). Hän voisi saada 100 % voiton säilötystä vesimelonista ja inkivääristä ja hapatetuista viikunoista. Mutta hänellä ei ole rahaa ostaa sokeria.

“Se on ‘bose kringloop’ eli noidankehä. Työttömyys ja köyhyys vaikuttavat todella negatiivisesti.”

Osamaksuerät eivät nimittäin loppuneet, kun naiset sanottiin irti. Kuten monet naiset, Betsiekään ei pysty maksamaan osamaksueriään. Foschinin vaatekauppa lähettää hänelle koko ajan asianajajan kirjeitä. Niissä uhataan merkitä hänet luottokelvottomuuslistalle, josta pois pääsy kestää viisi vuotta.

Betsie on käynyt tapaamassa velkojiaan. Nämä ovat pienentäneet hänen kuukausieriään, mutta hän ei vielääkään pysty maksamaan niitä. Noin 600 markan suuruiset velat vaatekauppaan ja 1 200 markan muut velat ovat nyt Betsielle ylipääsemätön taakka.

Charmainen tilanne on samanlainen. Foschini ja American Swiss peräävät häneltä maksuja. *“Maksan jonkin verran”,* hän huomauttaa, *“mutta he vain soittelevat. Ja velkani kasvavat korkojen takia.”*

Naiset pyytävät apua toisiltaan, perheeltä ja ystäviltä, mutta vaikka nämä auttavatkin niin paljon kuin pystyvät, jokaisella on omat ongelmansa. Niin kuin Rosemund Mbekwenista huomauttaa: *“Kaikki pyytävät apua kaikilta muilta.”* Paarl Eastissa ja Mbekwenissa on kuitenkin vaikea saada rahaa, ja valinnat ovat vaikeita.

Raha on jatkuva huolenaihe. Laskujen kanssa taktikoinnista tu-

lee elämäntapa. *“Joskus jätämme huonekalujen osamaksun väliin ja ostamme ruokaa, ja joskus makamme huonekaluista ja jätämme ruoan väliin”,* sanoo Charmine.

Velkatilanne, jossa naiset huo- maavat olevansa, on vaikea este uuden elämän aloittamiselle. Esimerkiksi Salinalla on monia kykyjä. Hän koristelee hääpöytiä, grillaa lihaa, leipoo ja tekee säilykkeitä. Hänen vesimeloni-inkiväärissäilykkeensä ovat paikallisesti kuuluisia. Hän tietää, että voisi lyödä rahoi-ksi myymällä säilömiään tuotteita niille, jotka ovat yhä töissä Paarlin tehtaissa. Hän voisi kaksinkertaistaa pääomansa jokaisen uuden

erän myötä, mutta hänellä ei ole varaa ostaa sokeria eikä muita tarvitsemiaan raaka-aineita. Kaikki raha, minkä hän saa, menee heti elämän perustarvikkeiden ostamiseen ja aiempien velkojen maksamiseen.

Näiden naisten velat, vaikka ne eurooppalaisessa mittakaavassa saattavatkin tuntua pieniltä, eivät anna heille mahdollisuutta säästää ja sijoittaa itsensä työllistämiseen. Tämä tilanne luonnollisesti pahenee ajan myötä, sillä ilman työpaikkaa on vaikeaa maksaa vuokraa ajoissa ja maksamattomat velat kasaantuvat vähitellen valtavaksi vuoreksi. Marylla Mbekwenista on vuokrarästejä 2 800 randin ja Susanilla Amstelhofista 2 000 randin edestä. Äskettäin kunta haastoi Susanin oikeuteen ja nyt hänen on alettava maksaa 100 randia kuussa. Susanin onneksi kunnalla on periaate, jonka mukaan se ei hädä irtisanot- tuja työläisiä, joilla on vuokrarästejä. Muille työttömyys kuitenkin muuttuu nopeasti akuutiksi asunto-ongelmaksi.

Vaikutus asumiseen

Mbekwenissa ja Paarl Eastissa valitsee asumisessa tietty hierarkia. Ylimpinä ovat ne, joilla on varaa ostaa tai vuokrata oma talo. Seuraavina ovat kaupungin asunnot ja alimpina hökkelit ja majat, joita on ilmaantunut lokakuun 1997 jälke-

Taloja, kaupungin asuntoja, hökkelit: työttömät siirtyvät alaspäin asumishierarkiassa.

Hökkeleitä ja majoja, jotka ovat työttömien viimeinen asumisvaihtoehto.

BETSIEN TARINA

Betsie on 23-vuotias ylioppilas, joka työskenteli Langebergilla tilapäistyöntekijänä kaksi vuotta, ennen kuin hänet vakinaistettiin. Kuten monet muutkin naiset, hän työskenteli vakituksena työntekijänä ainoastaan vuoden.

Betsie on naimaton. Hän asuu äitinsä ja kolmen sisarensa kanssa. Hänellä on 4-vuotias poika. Myös yhdellä hänen sisaristaan on lapsi. Toinen sisar, jolla ainoana perheenjäsenenä on työpaikka, elättää koko muun perheen. Hän työskentelee sosiaalustyöntekijänä Bellvillessä (Kapkaupungissa).

Kun Betsie sanottiin irti, hän oli kotona, sillä hänen isänsä sairasti vakavaa maksasairautta. Betsie joutui käymään läpi viikon sisällä sekä irtisanomisen että isänsä kuoleman. Aiemmin samana vuonna hänen poikaystävänsä, hänen lapsensa isä, oli hukunut mereen hänen silmiensä edessä.

Kun Betsie oli töissä, hän antoi puolet palkastaan äidilleen ja jätti puolet itselleen ja pojalleen. *“Elämä on muuttunut dramaattisesti sen jälkeen kun minut sanottiin irti. Olen etsinyt töitä Wellingtonin/Paarlin alueelta. Minut kutsutaan haastatteluun, mutta työpaikka on aina jo täytetty. Jotta saisi työpaikan, tarvitsee tietokonetaitoja ja ajokortin. Nyt en voi vaatia poikaani. En voi käydä elokuvissa. En voi ostaa uusia vaatteita itselleni ja pojalle. En voi enää käydä ulkona ystäviensä kanssa, sillä minulla ei ole rahaa. En voi tehdä asioita, joita tein ennen, sillä minulla ei ole rahaa.”*

Betsie pysyttelee yhä enemmän kotona. Se on vaikuttanut hänen terveyteensä. Hänen tulevaisuudentoiveensa on, että kaikki saisivat töitä.

“Apartheidjärjestelmän on loputtava, jotta voin työskennellä sellaistenkin ihmisten kanssa, jotka eivät ole samanvärisiä kuin minä. Haluan vain parempaa elämää kaikille.”

JANINEN TARINA

Ylioppilaaksi päästyään Janine meni Langebergin tehtaaseen töihin tilapäiseksi laadunvalvojaksi. Hän on nyt 27-vuotias. Hän työskenteli kuusi vuotta tilapäisenä työntekijänä, ennen kuin hänet vakinaistettiin. Tilapäistyöntekijänä hän työskenteli aina seitsemän kuukautta ja kolme viikkoa, ja sitten hänet sanottiin irti. Heti kun kahdeksan kuukautta oli kulunut, hänet pyydettiin takaisin töihin ja työkausi alkoi taas alusta. Palkkaamalla hänet tällä tavalla yhtiön ei tarvinnut suorittaa työttömyysvakuutusrahaston maksuja, sillä maksuvelvollisuus alkaa vasta kahdeksan kuukauden työnteon jälkeen.

Janine on naimisissa ja hänellä on 8-vuotias poika Justin. Janinen mies on töissä kangastehtaassa koneenkäyttäjänä. Hän ansaitsee 300 randia viikossa vakituksena kokopäiväisenä työntekijänä. He asuvat vuokralla Janinen äidin luona. Ennen he asuivat Janinen miehen äidin luona, jossa he maksoivat 120 randia viikossa vuokraa autotallista, joka oli heidän huoneensa. Heillä ei ollut varaa maksaa vuokraa, ja se aiheutti riitoja heidän välilleen, joten he muuttivat Janinen äidin luo. Tämä vuokra heille autotallinsa 80 randilla viikossa.

Janine sai 4 500 randin erorahan. Hän maksoi sillä velkansa ja sitten se loppui. Janine pitää tilannetta todella vaikeana. Työn etsiminen maksaa. Hänen täytyy maksaa taksimatkat. Työttömille ei ole koulutusmahdollisuuksia eikä rahaa koulutukseen. Tietokone- ja muut kurssit maksavat kaikki 200–500 randia. Janine riitelee miehensä kanssa, sillä tämän mielestä hän ei yritä tarpeeksi kovasti etsiä töitä. Se aiheuttaa paljon ongelmia heidän suhteessaan.

Ne naiset, joilla oli vakituinen työpaikka ja joiden kumppanit olivat myös töissä, ovat pystyneet ostamaan oman talon. Tai oikeastaan he ovat pystyneet ostamaan tontin ja rakentamaan itselleen talon. Irenan naapurit olivat siinä asemassa. Molemmat kuitenkin menettivät työpaikkansa, joten he joutuivat myymään talonsa.

Talo myytiin 20 000 randilla, mutta rahat käytettiin velkojen maksamiseen. Pariskunta on muuttanut jälleen kaupungin asuntoon, jossa he asuvat vaimon äidin luona. Vaikka he asuvatkin äidin luona, heidän taloudellinen tilanteensa on hyvin vaikea. Irena selittää, että mies *“ei pysty ostamaan lapsilleen ruokaa joka päivä. Me annamme heille kahvia, sokeria ja kaikkea.”* Kaiken lisäksi pariskunnalla on vammaisen lapsi, jonka erityistarpeista on huolehdittava.

Irena itse asuu veljensä talossa. Hän jakaa huoneen äitinsä ja pikkupoikansa kanssa. Hänen veljellään ja tämän vaimolla on käytösään toinen huone, ja toisella veljellä ja tämän vaimolla ja lapsella kolmas huone. Irenan veli on joskus huonolla tuulella.

“Joskus”, Irena selittää, *“kun ihmiset riitelevät, hän haluaa heittää meidät ulos.”* Irenan tilanne, jossa kahdeksan ihmistä asuu kolmessa huoneessa, ei ole mitenkään epätavallinen Mbekwenissa ja Paarl Eastissa. Esimerkiksi Charmaine ja hänen miehensä asuvat Charmainen sisaren autotallissa, ja Rosamund puolestaan joutuu maksamaan 30 randia kuussa huoneesta, jossa asuvat hän itse, hänen kaksi poikaansa, toisen pojan tyttöstävä sekä heidän vauvansa, Rosamundin pojanpoika. Näiden neljän aikuisen ja vauvan pääasiallinen tulonlähde on 490 randia kuussa, jonka Rosamund saa invaliditeettikorvauksena Zolanille, vanhimmalle pojalleen, joka syntyi halvautuneena. Näissä olosuhteissa jopa invaliditeetista tulee painajaismaisel-

Köyhyyden ja ahtauden uhreja: tuberkuloosista kärsivät lapset suljetaan sairaalaan puoleksi vuodeksi.

la tavalla siunaus, sillä ainoastaan Zolanin korvauksen ansiosta he pystyvät maksamaan vuokran ja ostamaan ruokaa. Ei olekaan mikään ihme, että Annettesta tuntuu siltä, että Mbekwenissa ja Paarl Eastissa *“kaikki on ylösalaisin”*.

Jopa ne, jotka elävät edellisen kaltaisissa ahtaissa olosuhteissa, ovat hyvässä asemassa verrattuna joihinkin muihin. Jos lähtee kävelyllä Salinan ja Susanin kanssa, he voivat näyttää hökkelit, joita on ilmaantunut pellolle Salinan äidin asunnon editse kulkevan tien toiselle puolelle. Työttömyyden pahin painajainen

onkin oman kodin menettäminen. Hökkelieihin joutuvat ne ihmiset, jotka heitetään ulos asunnoistaan, koska heillä ei ole varaa maksaa vuokraa. Joskus jopa yhdeksän ihmistä tunkee yhteen mökkiin. Olosuhteet täällä ovat sairauden ja huonon terveyden kasvualustaa.

Vaikutus terveyteen

Ahtaiden olosuhteiden takia ei ole mitenkään yllättävää, että Paarlin ihmisten terveys on huono. Hirvittävä ahtauteen (kahdeksan tai yhdek-

sän ihmistä hökkelissä tai kahden makuuhuoneen talossa on normaalia), aliravitsemus sekä joidenkin hökkelialueiden yhteiset, kadulla sijaitsevat vesitankit merkitsevät sitä, että klinikoilla näkyy klassisia köyhyyteen liittyviä sairauksia. Akuutti hengitysteiden tulehdus, ripuli ja aliravitsemus, joiden takia köyhissä maissa kuolee miljoonia lapsia, ovat ongelmina myös maa-lauksellisessa Paarlissa.

Tuberkuloosia esiintyy Länsi-Kapmaalla enemmän kuin muualla Etelä-Afrikassa. Vuonna 1996 tuberkuloositapausten keskimäärä Etelä-Afrikassa oli 196 tapausta 100 000 henkeä kohden. Läntisellä Kapmaalla lukema oli kolme kertaa korkeampi eli 638 tapausta 100 000 henkeä kohti. Tätä lukemaa pidetään maailman korkeimpana. Paarlin tuberkuloositapausten määrä on nyt kuitenkin koko Länsi-Kapmaan korkein, joten se on maailman tuberkuloosipääkapunki.

Joka päivä ryhmä lapsia Charleston Hill -koulusta tarpoo paikalliselle klinikalle saadakseen ja ottaakseen tuberkuloositablettinsa. Juuri nyt heidän määränsä on hie-man pienempi kuin ennen, sillä kaksi lasta on viety tuberkuloosisairaalaan vakavasti sairaina.

Näiden köyhyyteen liittyvien sairauksien lisäksi työnsä menettäneet naiset kärsivät erilaisista stressiin ja ahdistuneisuuteen liittyvistä sairauksista. Unettomuus on yleistä, samoin painonnousu. Jotkut valittavat päänsärkykohtauksista. Myös masennus on yleistä.

Janine käy tällä hetkellä lääkärissä masennuksen takia. Hänen hiuksensa tippuvat. Jokainen käyntikerta maksaa kuitenkin 70 randia. Hänen sisarensa maksaa lääkärin palkkiot. Janine huomauttaa: *“Yksi lääkepurkkini maksaa mieheni viikon palkan.”* Lääkekulut luovat jännitteitä perheen sisällä.

Tällaiset lääkekulut ovat valtava taakka työttömille naisille. Sen seurauksena sairauksia ei joskus hoideta. Paikallinen lääkäri on yrittänyt auttaa antamalla luottoa potilaille, jotka eivät pysty maksamaan palkkioita. Mutta luotto vain

IRENAN TARINA

Irena on 28-vuotias, naimaton ja 6-vuotiaan pojan äiti. Kuten muutkin naiset, hän pääsi ylioppilaaksi ja alkoi työskennellä tilapäisenä apulaisena säilyketehtaassa. Hän oli vakituksena työntekijänä vuoden, ennen kuin hänet sanottiin irti.

Irena asuu veljensä talossa. Hän jakaa huoneen äitinsä ja poikansa kanssa. Irenan veljellä ja tämän vaimolla on käytössään toinen huone. Toisella veljellä, tämän vaimolla ja lapsella on kolmas huone. Vain toinen Irenan veljistä käy töissä. Hän elättää koko perheen. Talon omistava veli sanottiin irti Rembrandtilta viime vuonna. Hän käytti erorahansa maksaakseen talon velat (75 000–80 000 randia). Siihen menivät kaikki rahat.

“Nyt meidän on maksettava vuokraa täällä asumisesta. 150 randia ja lisäksi 450 randia sähköön ja ruokaan.”

Irena ei pysty maksamaan.

Hän on lihonut stressin takia. Hänellä on sydän- ja munuaiskipuja. Hän kävi lääkärillä. Hän sai luottoa poikansa lääkärissä käyntiin, kun tämä oli vilustunut. Myös hänellä itsellään oli flunssa, mutta hänellä ei ollut varaa käydä lääkärissä. Luoton antaminen sopii lääkärille nyt, mutta se on silti velkaa, ei siis ilmaista. Myös terveyskeskuskäynneistä on maksettava 16 randia.

“Yritän parhaani saadakseni asiat järjestymään parhain päin tulevaisuudessa, mutta tulevaisuutta ei ole... Työttömyys on iso tekijä tällä hetkellä. Kaikki etsivät töitä, mutta tehtäitä suljetaan. Haluaisin työskennellä klinikalla, mutta minulla ei ole varaa koulutukseen.”

KOULUMENESTYS

Vaikka monilla Charleston Hill High Schoolin oppilailla on ongelmia, jotka vaarantavat heidän opintonsa tai hidastuttavat niitä, 45 % yläasteelle tulevista nuorista käy lukion loppuun. 85 % lukion käyneistä oppilaista suorittaa ylioppilastutkinnon.

lisää naisten velkataakkaa ja pahentaa heidän stressiään.

Sisaret Maggie Wilson ja Sarah Nero Food and Allied Workers Unionin (Elintarvike- ja lähialojen työntekijöiden liiton) eli FAWU:n klinikalta ovat etulinjassa näiden terveysongelmien selvittämisessä. He ovat huomanneet, että lisääntyvän työttömyyden myötä on alkanut näkyä *“lisää aliravitsemusta, lisää perheongelmia, lisää miehiä jotka rupeavat juomaan”*. Tämä pahentaa stressiin liittyviä vaivoja ja aiheuttaa koko joukon muita ongelmia.

Vaikutus koulutukseen

Kun jännitteet perheiden sisällä kasvavat ja vanhemmat ovat yhä pahenevassa työttömyyden ja köyhyyden noidankehässä, lasten koulutus kärsii väistämättä. Lapset joutuvat lähtemään kouluun nälkäisinä ja heillä on yhä vähemmän motivaatiota opiskella kovasti ja suorittaa

ylioppilastutkinto. Salina huomauttikin, että vaikka nämä ovat kilttejä lapsia ja hyviä oppilaita, heillä ei ole tulevaisuudentoiveita. He huomauttavat, että työpaikkoja ei ole, joten he alkavat kysellä, miksi heidän pitäisi käydä koulua ja opiskella. Miksi opiskella, jos voi odottaa vain pääsevänsä asumaan äitinsä takapihalle?

Mbekwenissa saa kuulla saman tarinan. Rosamundin poika Alfred kävi lukion ja pääsi ylioppilaaksi. Hän etsii töitä. *“Langeberg etsi lukion käyneitä ihmisiä. Hän kävi siellä, täytti lomakkeen, mutta sieltä ei kuulunut mitään.”*

Joissain tapauksissa irtisanottujen työntekijöiden perheiden tilanne on niin huono, ettei heillä enää ole varaa pitää lapsiaan koulussa. Vaikka koulumaksut saattavat olla niinkin alhaisia kuin 120 randia vuodessa, monille perheille se yksinkertaisesti on liikaa. Maryn perhe on juuri tällainen tapaus. Sen jälkeen kun Mary jäi työttömäksi, hänen vuokratähtinsä ovat kasva-

neet 2 800 randiin ja hän on nyt sanonut tyttärelleen, että tämän on lopettava lukio, sillä Marylla ei enää ole varaa pitää häntä koulussa. Koulumaksut ovat laajalle levinnyt ongelma Paarlilin työväenluokkaisilla alueilla. Kouluvuodesta on nyt kulunut jo kahdeksan kuukautta, mutta Charleston Hill High Schoolin koulumaksuista on yhä 30 % maksamatta.

Tätä taustaa vasten korkeampi koulutus on vain kaukainen kangastus. Todella harvoilla on varaa maksaa 50 randia, joka on Kapkaupungin yliopiston pääsykoekausu, puhumattakaan rahasta, jota tarvitaan matkoihin, kirjojen ostamiseen sekä ruumiin ja sielun koossa pitämiseen. Korkeampi koulutus on irtisanottujen työntekijöiden lasten tavoittamattomissa.

Yhtä tavoittamattomissa on uudelleen koulutus irtisanotuille naisille itselleen. Susan haluaisi opiskella tietokoneohjelmoijaksi ja Salina sairaanhoitajaksi. Kumpikaan tuskin saa siihen tilaisuutta, sillä koulutusohjelmia ei joko ole tai esteenä ovat niiden kustannukset (200–500 randia).

Näyttää siltä, että työttömyyden ja köyhyyden noidankehään eivät ole joutuneet ainoastaan irtisanotut

SUSANIN TARINA

Susan työskenteli toimistotyöntekijänä/työnjohtajana Langebergin tehtaassa Paarlissa. Hän on syntynyt ja kasvanut Paarlissa. Hän pääsi ylioppilaaksi ja kouluttautui ala-asteen matematiikanopettajaksi. Koska hän ei löytänyt opetustyötä, hän meni säilyketehtaaseen tilapäistyöntekijäksi. Hän työskenteli kymmenen vuotta tilapäisesti palkattuna toimistotyöntekijänä ja työnjohtajana. Hän oli töissä suurimman osan vuotta, mutta ei koskaan niin pitkään, että olisi päässyt osalliseksi vakinaisille työntekijöille kuuluvista eduista. Tilapäistyöntekijänä hän pelkäsi aina irtisanomista, sillä se saattoi tapahtua millä hetkellä hyvänsä. Vuonna 1996 Susan tunsu päässeensä varmemmalle pohjalle, kun hänet nimitettiin vakinaiseksi työnjohtajaksi/toimistotyöntekijäksi. Vakinaistaminen *“antoi elämäni turvallisuutta. Pystyin ostamaan luottolla. Pystyin maksamaan äitini vuokran ja sähkön.”*

Turvallisuus ei kuitenkaan kestänyt pitkään. Susan sanottiin irti, kun hän oli ollut vakinaisena työntekijänä vuoden.

“Eräänä iltana viime vuoden marraskuussa johtaja antoi meille kirjeet luettavaksi ja sanoi sitten, että meidät sanottaisiin irti. Meidän piti lähteä tehtaalta. Ennen äitini oli riippuvainen minusta. Nyt me olemme riippuvaisia hänestä.”

Susan sai kolmen viikon palkan suuruisen summan kerta-kaikkisena korvauksena.

Susanin äiti, joka on nyt 55-vuotias, oli myös töissä Lange-

bergilla. Hän oli vakinaisena työntekijänä 18 vuotta. Hän suostui henkilökunnansuostuskorvaukseen kaksi vuotta ennen kuin Susan sanottiin irti. Myös Susanin sisar oli tilapäistyöntekijänä Langebergilla, mutta koska hedelmäliukuhihnalla ei enää ole töitä, hänkin on työttömänä.

Susanin isä on merimies. Hän työskentelee kalastusaluksella Kapkaupungista käsin. Hän lähettää perheelleen 1 200 randia joka kuukauden 28. päivä. Hänen palkkansa elättää yhdeksän ihmistä: Susanin äidin, jolla ei ole tuloja, Susanin ja hänen kaksi lastaan, Susanin työttömän veljen, joka on ammatiltaan muurari, sekä kaksi sisarta, joista toisella on myös kaksi lasta.

Kun raha saapuu, perhe syö lihaa. Kun rahat loppuvat, he syövät maissipuuroa, leipää ja kalaa (puoli kiloa maksaa neljä randia). Vuokra on 160 randia kuussa. Heillä on nyt 2 000 randin velat. Ensi vuonna Susanin isä jää eläkkeelle. Silloin hänen tulonsa putoavat 420 randiin kuussa. Se on valtion vanhuuseläkkeen määrä.

Susan halusi todella menestyä työssään Langebergilla ja työskenteli joskus 18-tuntisia päiviä.

“Ja sitten se vietiin meiltä...”

“Yhtenä päivänä olin töissä, seuraavana työtön.”

Nyt Susan kärsii päänsärkyistä ja unettomuudesta.

“Selviäminen on vaikeaa. Elämme päivästä päivään.”

naiset. Myös heidän lapsensa näyttävät jo juuttuneen samaan loukkuun.

Vaikutus turvattuun ravinnonsaantiin

Kun naiset olivat töissä, rahaa ei ollut paljoa, mutta heillä oli aina rahaa ruokaan. Lihaa ostettiin yleisesti, joko kanaa tai punaista lihaa grillattavaksi. Irtisanomisten jälkeen käytännössä katsoen kaikki naiset kertovat nälän uhkaavan kotejaan.

Jotkut perheet selviytyvät hyvin tiettyinä kuukauden aikoina. Susanin isä on kalastaja, joka työskentelee Kapkaupungista käsin. Hän käy jopa neljä kertaa vuodessa Etelänapamantereella tai eteläisellä Atlantilla tai vain Namibian rannikolla. Kun hän on töissä, perhe saa 1 200 randia joka kuukauden 28. päivä säännöllisesti kuin kello. Kuun alussa yhdeksänhenkinen perhe, joka on nyt riippuvainen tuosta ainoasta tulonlähteestään, saattaa hankkia lihaa, mutta melko pian he syövät taas leipää tai maissipuuroa, johon on sekoitettu hieman halpaa kalaa (puoli kiloa maksaa neljä randia).

Kaikki eivät ole yhtä onnekkaita. Janinen perhe ei enää syö lihaa. Joinain päivinä Maryn perhe ei saa illallista. Toisina päivinä hän käy serkkunsa luona nähdäkseen, olisiko tällä mitään annettavaa, jotta

Mary voisi ruokkia itsensä ja viisi lastaan. Salina tuntee ihmisiä, jotka käytännöllisesti katsoen näkevät nälkää. He kulkevat kolkuttelemassa oville ja pyytämässä sokeria, leipää tai teepussia. *“Se on sydäntäsärkevää”*, Salina sanoo.

Rosamundin tilanne on aika ajoin erittäin vaikea. Hänellä ei ole tuloja eikä miestä. Jos hän haluaa syödä, hänen pitää käydä ystäviensä luona kerjäämään näiltä ruokaa. Rosemundin poika on yksi niistä lapsista, jotka menevät kouluun tyhjin vatsoin. Herra Newman, yksi Charleston Hill High Schoolin opettajista, kysyi äskettäin ylimmän luokan oppilailta, kuinka moni oli tuonut voileipiä lounaaksi. Yhtään kättä ei noussut. Newman arvioi, että luultavasti 70 %:lla lapsista on nälkä.

Useimpien työttömien naisten perheet saavat päivässä vain aamiaisen, johon kuuluu leipää ilman lisukkeita ja kahvia ilman maitoa, ja ehkä jonkinlaisen lämpimän aterian illalla. Monet naiset kertovat epätoivosta, jota tuntevat huomattaessaan, että heillä on vain puolikas leipä koko perheen ruokkimiseen. Joka päivä monilla ei yksinkertaisesti ole mitään käsitystä siitä, miten ruokkia lapsensa ja itsensä. Annette lähtee säännöllisesti kotoaan aamuisin, koska ei kestä sitä, että lapset pyytävät häneltä ruokaa tai rahaa ruokaan. Kumpakaan ei yksinkertaisesti ole.

Mary tiivistä naisten epätoivon ytimekkäästi: *“Loistavaa tulevaisuutta ei ole. Tämän köyhyyden tähden emme voi ostaa vaatteita lapsillemme emmekä tiedä, mitä he syövät illalliseksi.”*

Yhteiskunnallinen vaikutus

Työttömyyden yhteiskunnalliset vaikutukset tuntuvat Paarl Eastissa ja Mbekwenissa monilla eri tasoilla. Vaikka niiden välitön merkitys yksittäisille irtisanotuille naisille onkin vähäisempi, työttömyyden pitkäaikaiset vaikutukset yhteiskunnalle yleisemmin ottaen ovat erittäin järkyttäviä.

Ensimmäinen taso, jonka naiset tuntevat suorasti mutta jolla on myös syvällisiä seurauksia, on työttömyyden vaikutus irtisanottujen naisten lapsiin. Äideillä ei ole varaa ostaa heille vaatteita eikä ruokaa, leluista puhumattakaan. Irenan pikkupoika alkoi viedä ystäviensä leluja, koska hänellä itsellään ei niitä ollut. Tämä käytösmalli voi myöhemmin laajentua. Salina Kruger huomautti, että kun äidit eivät enää pysty antamaan nuorilleen, mitä nämä haluavat, jotkut nuorista liittyvät jengeihin ja jättävät koulun kesken.

Jos pistäytyy Koinonian nuorisotalolla, nuorisotyöntekijät voivat kertoa yksityiskohtaisesti, millaisia vaikutuksia äärimmäisellä köyhyydellä on nuoriin. He kertovat, että rikolliset jengit värväävät nyt nuoria Paarlín köyhimmiltä alueilta: Nederburgista, Amstelhofista, Fairyländistä ja Chicagosta.

He viittaavat työttömyyden ja köyhyyden noidankehään, joka luo lisää työttömyyttä ja köyhyyttä. He kertovat siitä, miten: *“Nuorilla ei ole taitoja eikä unelmia tulevaisuudesta. He vain yrittävät selviytyä murtautumalla autoihin, varastamalla, ryöstämällä 14-vuotiaasta lähtien... Oppilailla ei ole itseluottamusta. He eivät usko, että voisivat saada stipendin.”*

Näiden nuorisotyöntekijöiden mielestä ongelman lähde on päivänselvä: *“Se on seurausta työttömyy-*

ROSEMUNDIN TARINA

Rosemundilla on kaksi poikaa ja pojanpoika. Hän on ollut Langebergilla töissä vuosikausia. Itse asiassa hän meni töihin tehtaaseen jo ennen kuin sen nimi oli Langeberg. Rosemund oli töissä viime vuonna, mutta tänä vuonna hän on työskennellyt vain kolme päivää ja nekin tammikuussa. Koska Langebergia ollaan sulkemassa, Rosemund käy töissä maatilalla. Jos sataa, töitä ei ole. Hän poimii viinirypäleitä ensimmäistä kertaa elämässään. Se on vaikeaa. Hän ansaitsee 80–90 randia viikossa, sateen sattuessa ehkä 50 randia. Palkka riippuu siitä, miten nopeasti rypäleitä poimii.

Jos Rosemund haluaa syödä, hänen on pitää pyytää apua ystäviltaan. Hänellä ei ole tuloja eikä miestä. Hän kerjää ruokaa ystäviltaan. Hänen 18-vuotias poikansa lähtee kouluun tyhjin vatsoin. Perheellä ei ole sähköjä.

Kotona Rosemundilla ei ole mitään. Hän asuu erään muun ihmisen talossa. Hän maksaa 30 randia kuussa vuokraa yhdestä huoneesta, jossa asuvat hän itse, hänen kaksi poikaansa, hänen poikansa tyttöystävä ja vauva. Hän pyytää vuokran maksamiseen apua ystäviltaan, joten hän on heille paljon velkaa. Rosemundin vanhin poika, Zolani, syntyi halvaantuneena. Hän saa invalideettikorvausta 490 randia kuussa. Sillä maksetaan perheen ruoka ja vuokra.

“Loistavaa tulevaisuutta ei ole. Tämän köyhyyden tähden emme voi ostaa vaatteita lapsillemme emmekä tiedä, mitä he syövät illalliseksi.”

destä. Nuoret näkevät, että heidän äitinsä, isänsä, vanhemmat veljensä eivät tee mitään. Se on ketjureaktio.”

Tämä pahentaa yhteiskunnallista tilannetta. Salinan mukaan nykyään: “Täällä kuulee laukauksia joka päivä. Ennen ei ollut niin.”

Pian siitä tulee elämäntapa.

“Nyt tänne ovat muuttamassa Kapkaupungin rikolliset jengit: “Americans” ja “Hard Livings”. Ne antavat ihmisille rahaa laittomien liikeyritysten perustamiseen. Ihmiset tarttuvat tilaisuuteen, sillä heillä ei ole rahaa perheidensä ruokkimiseen.”

Surullista kyllä, siitä voi myös tulla tapa kuolla. Kun naiset sanottiin irti, jotkut Salinan nuoremmista työtovereista ryhtyivät prostituoiduiksi. Kaksi heistä, 20- ja 21-vuotiaat naiset, löydettiin äskettäin kuolleina. Heidät oli heitetty ulos liikkuvista autoista. Tämä ei ole estänyt muita nuoria irtisanottuja naisia harjoittamasta vaarallista ammattiaan yhä väkivaltaisemmassa naapurustossa.

Yhteiskunnalliset vaikutukset tuntuvat myös lähempänä. Jännitteet ja perheriidat rahan takia ovat nyt tavallisia. Janine on viime aikoina riidellyt miehensä kanssa, sillä tämän mielestä hän ei etsi töitä

MARYN TARINA

Maryn aviomies työskenteli 23 vuotta kuljettajana Langebergin tehtaassa. Hänet siirrettiin eläkkeelle vuonna 1993. Hän sai kertakaikkisena korvauksena 18 000 randia. Mary pääsi Langebergille tilapäistyöntekijäksi vuonna 1994, jolloin hänen miehensä kuoli. Marylla on viisi lasta, joista kolme on vielä koulussa. Yksi Maryn aikuisista lapsista on vammainen. Mary sanottiin irti lokakuussa 1997.

Hän saa joskus tehdä töitä Langebergin tehtaalla vielä toimivilla vihannessäilykelinjoilla.

Joskus työtä on vain kahtena päivänä viikossa ja rahat käydään hakemassa perjantaina. Eilen Mary oli töissä. Tehtaassa on taulu, jossa lukee, kenen pitää tulla takaisin. Tällä hetkellä työ on hyvin epäsäännöllistä: yhtenä päivänä on töitä, sitten ei ja sitten on taas töitä kahdeksi päiväksi. Joskus työaikataulua muutetaan, ja vakinaisia työntekijöitä käsketään ilmoittamaan työhön jo valituille tilapäistyöläisille, ettei töitä olekaan. Tuntimäärästä riippuen Mary ansaitsee keskimäärin 50 randia päivässä silloin kun hän tekee töitä. Viime vuonna Langeberg ei työllistänyt monia ihmisiä. Sato oli huono. Ihmiset työskentelivät silloin tällöin. Persikoiden jalostamisessa oli hyvin vähän töitä. Työn saanti Mbekwenissa on riippuvaista Langebergista. Rikollisuutta on paljon, koska töitä ei ole.

Mary asuu kaupungin asunnossa. Kaupunki haastoi hänet oikeuteen ja sanoi hänelle, että hänen täytyy alkaa maksaa vuokratilustaan. Hänellä on 2 800 randin rästit. Nyt hänen on maksettava 100 randia kuussa. Mary sanoi tyttärelleen, että tämän on lopetettava lukio, koska Marylla ei enää ole varaa pitää häntä koulussa.

Mary haluaa Langebergin takaisin. Hän ei pysty maksamaan vuokraa. Hän ei pysty maksamaan vesilaskuja (vedentulo on nyt katkaistu). Langeberg oli osa heidän elämänsä, mutta nyt kaikki on kauheaa. “Ek het niks” (minulla ei ole mitään), Mary sanoo epätoivoisena.

tarpeeksi innokkaasti. Se aiheuttaa paljon ongelmia heidän suhteeseensa.

Myös Betsien työttömyys luo jännitteitä perheessä. “He sanovat minulle: ‘Sinun on lähdettävä etsimään töitä’, mutta he eivät ymmärrä, miten vaikeaa työn löytäminen on.”

Betsien joutuu lainaamaan rahaa ystäviltaan pelkästään siihen, että pääsisi Paarliin tai Wellingtoniin etsimään töitä.

Paarlin työväenluokkaisten naapurustojen lisääntyvän yhteiskunnallisen hajaannuksen ainoaksi syyksi ei tietenkään voi nimetä työttömyyttä (eikä missään nimessä pelkästään EU:n epäoikeudenmukaisen kaupapolitiikan aiheuttamaa työttömyyttä). On kuitenkin selvää, että EU:n epäoikeudenmukaisen kaupapolitiikan tuloksena olevat irtisanomiset lisäävät näitä huolestuttavia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Todella ikävää on, että kun sukupolvi kerran menetetään köyhyydelle, varastelulle ja jengirikollisuudelle, yhteiskunnallista vahinkoa on hyvin vaikea korjata, vaikka myöhemmin pystyttäisiinkin luomaan taloudellista kasvua ja uusia työpaikkoja. Yhteiskunnallisesta vahingosta tulee pitkäaikainen perintö, jonka kanssa ihmisten on vain yritettävä elää.

Fairyland, Paarlin köyhin alue: rikollisuus, jengit, prostituutio, alkoholismi ja perheväkivalta ovat lisääntymässä.

Johtopäätökset

EU väittää olevansa sitoutunut edistämään kehitystä kaupan avulla. Se on myös sitoutunut sukupuolten välisen tasa-arvon periaatteeseen ja varmistamaan, että sopimukset edistävät tätä periaatetta. Paarlinsa säilyketehtaan irtisanottujen työntekijöiden kertomuksesta pitäisi käydä selväksi se, että nykyiset järjestelyt eivät edistä kumpaakaan periaatetta. EU:n suojatullit ja jalostus- ja markkinointituet ovat päinvastoin osaltaan edistäneet työttömyyden pahenemista. Paarlinsa naiset voivat kertoa, että tämä on "katastrofi".

Työttömyydestä kärsivät eniten naiset. Tämä ei johdu pelkästään siitä, että he muodostavat säilyketeollisuuden työvoiman ylivoimaisen enemmistön, vaan myös siitä, että kuten naiset ympäri maailmaa, he kantavat pääasiallisen vastuun kotitalouden hoidosta ja lapsista

huolehtimisesta. Toisin kuin muualla he eivät kuitenkaan huolehdi vanhuksista. Vanhukset huolehtivat heistä. Isoäidit hoitavat tyttäriensä lapsia. Eläkeläiset elättävät kokonaisia perheitä 490 randilla kuussa. Susan muistuttaa, että kun hänellä oli vakituinen työpaikka: *"pystyin maksamaan äitini vuokran ja sähkön. Äitini oli riippuvainen minusta. Nyt me olemme riippuvaisia hänestä."*

Työpaikkojen luominen ei tietenkään ratkaisisi Paarlinsa ongelmia käden käänteessä, mutta se helpottaisi suunnattomasti ihmisten kurjaa tilannetta, antaisi takaisin heidän arvokkuutensa ja itseluottamuksensa. Se toisi yhteisöön taas sydäntä ja palauttaisi ihmisten toivon ja uskon tulevaisuuteen. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että EU:n ja Etelä-Afrikan välille esitetty vapaa-kauppa-aluesopimus tuskin tuo

mitään helpotusta paarililaisille ja muille ihmisille, joiden elanto on riippuvainen sesonkihedelmasäilyketeollisuudesta.

On runsaasti todisteita siitä, että tullien poistaminen eteläafrikkalaisten hedelmäsäilykkeiden tuonnilta EU:hun vaikuttaisi EU:n markkinoihin hyvin vähän. Maatalouden suojelun periaate on kuitenkin EU:ssa erittäin vakiintunut. Tästä seuraa se, että jos EU:n kauppaneuvottelijoita ei poliittisesti painosteta huomioimaan EU:n laajempia toimintaperiaatesitoumuksia maataloussektorin yksityiskohtaisia kauppamyönnytyksiä muotoiltaan, Paarlinsa naiset tulevat mitä luultavimmin huomaamaan, että heidän työmahdollisuuksiensa määrä vähenee entisestään. Tämä tilanne pitää yllä sukupuolten välistä epätasa-arvoa, jonka vähentämiseen EU on toistuvasti sitoutunut.

Suosituksukset

Jotta sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset otettaisiin huomioon kaikkien EU:n poliitikkojen, siis myös kauppapolitiikan, suunnittelussa ja täytäntöönpanossa, EU:n pitäisi ryhtyä seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Selvittää, mitkä taloudelliset sektorit ovat tärkeimpiä naisten työmahdollisuuksien kannalta, ennen kuin kauppaneuvottelut aloitetaan.
2. Arvioida systemaattisesti, miten esitykset tulevien kauppasuhteiden hoitamisesta näillä sektoreilla vaikuttaisivat naisiin.
3. Selvittää, mihin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä, jotta naisille koituvat haitat minimoitaisiin ja edut maksimoitaisiin.
4. Jos vaikutukset naisiin olisivat negatiivisia sen tähden, että heillä perinteisesti ei ole mahdollisuutta saada luottoa, koulutusta, maata ja muita taloudellisia re-

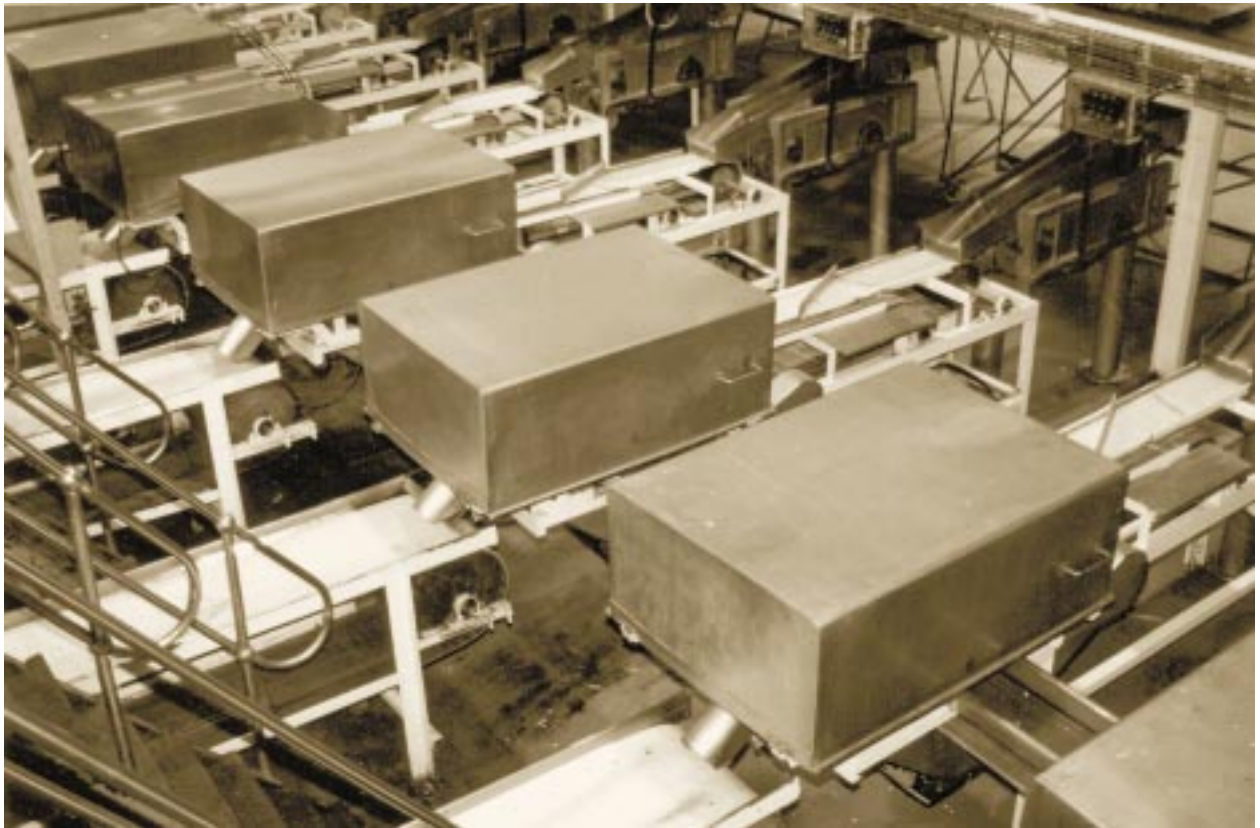
sursseja, EU:n pitäisi varautua tukemaan erityisiä ohjelmia, joiden tehtävänä olisi auttaa naisia selviytymään kauppapolitiikan muutosten seurauksista.

Etelä-Afrikan tapauksessa EU:n pitäisi ryhtyä seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Sisällyttää eteläafrikkalaisten hedelmä- ja vihannestuotteiden **tullihelpotukset** tullienpoistotarjoukseen, joka tehtiin EU:n ja Etelä-Afrikan välisen vapaa-kauppasopimuksen tekemisen yhteydessä. Nämä tullihelpotukset tulisi ottaa käyttöön sopimuksen ensimmäisinä vuosina yhtä aikaa mahdollisesti tarpeelliseksi katsottujen EU:n etuja suojelevien kiintiörajoitusten kanssa. Käytettyjen kiintiöiden tulisi kuitenkin perustua eteläafrikkalaisen hedelmäsäilykeviennin perinteiseen tasoon. Näitä kiintiö-

rajoituksia voitaisiin sitten vähitellen lieventää, kunnes päästäisiin hedelmä- ja vihannensäilykkeiden vapaaseen kauppaan.

2. Tarkastella, miten hedelmäsäilykesektorin **jalostus- ja markkinointitukiohjelmiä** toteutetaan nykyisin, jotta pystyttäisiin eliminomaan markkinavääristymät, jotka vaikeuttavat eteläafrikkalaista vientiä kolmansiin maihin.
3. Valmistautua Euroopan jälleerakennus- ja kehitysohjelman (EPRD) puitteissa mahdollisuuksiin tukea erityisiä ohjelmia, jotka parantavat säilyketeollisuuden piirissä irtisanottujen naistyöntekijöiden mahdollisuuksia saada:
  - koulutusta;
  - myönnettävää rahoitusta itsensä työllistämismahdollisuuksiin; ja
  - työmahdollisuuksia lähiympäristössä.

Jos hedelmäsäilykkeiden tulleja ei poisteta, säilöntälinjat pysyvät suljettuina ja naiset työttöminä.

Loppuviite:

Tämä systemaattinen vilppi säilykehedelmäsektorilla tuotiin esiin "The Implications of Moves Towards Free Trade With The EU For Agro-Processing Sectors" (Kohti vapaata kauppaa EU:n kanssa siirtymisen vaikutukset maataloustuotteiden jalostussektoreihin) -workshopin raportissa. Workshop järjestettiin Etelä-Afrikan parlamentissa, Good Hope -kabinetissa, Kapkaupungissa perjantaina 29. toukokuuta vuonna 1998. Tässä raportissa esitetään yhteenveto EU:n tukijärjestelmien systemaattisesta manipulaatiosta hedelmäsektorilla, niin kuin sen esittivät tutkimuksessaan Catholic University of Louvainin maatalouden laitoksen tutkijat. "The Impact Of the CMOs and Their Application On the Processed Fruits and Vegetables Market: The Case of Canned Peaches." V. Henin, N. Pirotte, J. Degand, B.H. de Frahan. Catholic University of Louvain, Department of Agricultural Economy, University of Louvain, May 1998.

Englanninkielisiä kirjasia saatavalla:

IBIS (Tanska), Norrebrogade 68B, DK-2200 Kobenhavn, Denmark.

Tel: +45-3535-8788, Fax: +45-3535-0696, email: ibis@ibis.dk

One World Action (Iso-Britannia), Bradley Close, White Lion Street, London N1 9PF.

Tel: + 44-171-8334075, Fax: +44-171-8334102, email: owa@gn.apc.org

Terre de Hommes (Saksa), Runnenkammstrasse 11a, Osnabruck.

Tel: +49-541-71010, Fax: +49-541-707233, email: terre@t-online.de

Pam's

GUAVAS

in Syrup

PESO NETO:

450 GRAMOS

MERMELADA DE FR

Julius

Meinl

APRIKOSEN

KOMPOTT

- HALBIERTE FRÜCHTE -

RAINBOW®

825 g

Sekahedelmiä
sokeriliemessä

Blandade

KEPA

Le Sultan

COCKTAIL
DE FRUITS

AU SIROP